

Sonate

Georg Friedrich Händel
(1685–1759)

Allegro (♩ = 38–63)

Petres Csaba

ZENE

Segédkönyv az általános iskolák
V-VIII osztályai számára

2012

Petres Csaba:

Zene - Segédkönyv az általános iskolák V-VIII osztályai számára

Minden jog fenntartva a szerzőnek!

ISBN: 978-973-7877-73-4

Kiadó: **Mark House Kft.** Gyergyószentmiklós
Gábor Áron u. 4. | tel./fax: 0266-364190
www.markhouse.ro
Ügyvezető igazgató: Dezső László
Tördelés, számítógépes szerkesztés: Văduva István

A kötetet lektorálta dr. Szenik Ilona, egyetemi professzor.

ELŐSZÓ

A könyv elsősorban az általános iskolák V-VIII. osztályai számára készült, de használhatja bármely korosztály.

Fejezetekbe vonva, magába foglalja az V-VIII. osztály teljes tananyagát, ezért tankönyvként is alkalmazható: az épp soron következő tanóra anyaga a különböző fejezetekből összeválogatható, gyakorolható. A tanóra egységét egy szűkszavú vázlat teremti meg. Az esetleges bővítés más forrásokból könnyen elérhető.

Az első fejezet a zenei írás-olvasás (zeneelmélet, szolmizáció) legalapvetőbb problémáit tárgyalja. A második nagy fejezet a népzene, a zenei együttesek, a zenetörténet, a zenei gondolatok megformálása, a zeneszerzők, műfajok kérdéseivel foglalkozik. E fejezet végén százegynéhány zenemű témadallam részletét is megtaláljuk. Ezután egy népdal-gyűjtemény következik. Ezek a dallamok részben vagy egészben szolmizációs gyakorlatokként is felhasználhatók. A továbbiakban – mintegy mellékletként - két nagyon elterjedt, és kedvelt hangszerről, a blockflötéről és a gitárról esik szó. Az ötödik fejezet tartalmazza a könyv használatát megkönnyítő mutatókat és a vázlatos bibliográfiát.

A

C D E F G A H
c d e f g a h
c² d² e² f² g² a² h² c³

nagy oktáv
kis oktáv
egyvonalas oktáv
kétvonalas oktáv

B

$c^3 d^3 e^3 f^3 g^3 a^3 h^3 c^4$

 $c^4 d^4 e^4 f^4 g^4 a^4 h^4 c^5$

C

g gis g gesz g gisz gesz g

D

KOTTAÍRÁS. ZENEELMÉLET

Ugyanúgy, mint a betű a beszédhangokat vagy a számjegy a számokat, a *kottaírás* a zenei hangokat rögzíti olvasható formában: A hang **magasságát** és **időtartamát** a hangjeggyel, a **hangerőt**, **tempót**, az **előadási** utasításokat más jelekkel, szavakkal.

Hét, az ábécé betűiről elnevezett törzshang van: **c d e f g a h**. Ezek a zongora fehér billentyűi, szolmizációs szótagokkal: dó, re mi, fá, szó, lá, ti. Egy ilyen sor az oktáv. Ez nyolcszor ismétlődik meg, más-más jelzéssel:

Szubkontra-oktáv	C2 D2 E2 F2 G2 A2 H2
Kontra-oktáv	C1 D1 E1 F1 G1 A1 H1
=====	
Nagy oktáv	C D E F G A H
Kis oktáv	c d e f g a h
Egyvonalas oktáv	c1 d1 e1 f1 g1 a1 h1
Kétvonalas oktáv	c2 d2 e2 f2 g2 a2 h2
=====	
Háromvonalas oktáv	c3 d3 e3 f3 g3 a3 h3
Négyvonalas oktáv	c4 d4 e4 f4 g4 a4 h4
Ötvonalas	c5

A legtöbbet használt hangok a C-c3 közöttiek, vagyis a nagy, kis, az egy- és a kétvonalas oktáv. **A ábra**. Minden hangnak egy kottafej felel meg az 5 *vonalból* álló **vonalszerkezeten**. Itt a *vonalközöket* és a szélső helyeket is figyelembe véve, csak 11 kottafej helyezhető el, ezért további hangok leírásához *pótvonalakat* (segédvonalakat) használunk. A túl sok pótvonal használata megnehezíti az olvasást. Ilyenkor a 8^{.....} (octava) jelzést használjuk. Az így megjelölt hangokat egy oktávval (8 hanggal) feljebb olvassuk. **B ábra**. A pontos hely kijelölésére a kulcsok szolgálnak. A G-kulcs vagy *violinkulcs* a g₁-et határozza meg, az F-kulcs vagy *basszuskulcs* a kis f₁-et. **A ábra**.

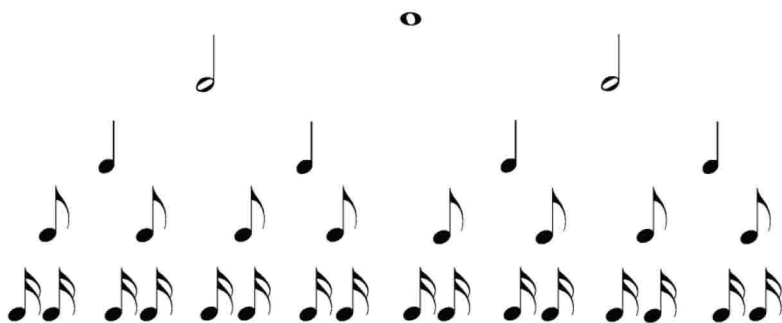
A hangokat félhanggal, vagy egész hanggal emelhetjük, vagy mélyíthetjük. A jeleket, amelyek ezt előidézik, *módosítójeleknek* nevezzük. A módosítójelet a kottafej elé írjuk. A félhanggal való *emelés* jele a # (**kereszt**). Ilyenkor a törzshang neve *-isz* végződést kap, pl.: *cisz*. A *leszállítás* jele a b (**bé**): A törzshang *-esz* végződést kap, pl.: *cesz*. Kivétel: *esz*, *asz*, *b*. További emelés és mélyítés is lehetséges a kettős kereszt (**x**) és a kettős bé (**bb**) segítségével. **C ábra**. A ♯ (**feloldójel**) érvényteleníti a hang módosítását. **C ábra**. A módosítójelek egy ütemen belül érvényesek (*alkalmi módosítás*). Ha azonban az egész darab folyamán érvényben vannak, akkor ki kell írni őket a kulcs után (*előjegyzés*).

Az **időérték** jelzésére a *ritmusértékek* és a nekik megfelelő *szünetjelek* szolgálnak: *egész, fél, negyed, nyolcad, tizenhatod*, stb. A zászlócskás kottafejeket *gerendákkal* csoportosíthatjuk. **D ábra**. A szárazakat a 3. vonaltól kezdve lefele húzzuk. **A ábra**.

A ritmusérték nyújtása:

- értéknyújtó *pont*: egy ütemen belül az értéket felével megnyújtja.
- értéknyújtó *legato* (kötőív): Az azonos magasságú hangokat összekapcsolja egyetlen hanggá.
- *korona* vagy *fermata*. Amelyik hang fölött áll, azt tetszés szerint megnyújtjuk.

A ritmusértékek mindig kétféle oszlanak, tehát: egész = két fél, fél = két negyed, és így tovább:

Léteznek azonban olyan esetek, amikor a szokásos kétféle osztás helyett egy adott hangérték három, vagy több egyenlő részre oszlik. A leggyakoribb ilyen „rendkívüli értékfelosztás” a *triola*:

Nem = , hanem =

Minden zenedarabnak van egy egyenletes mozgásból álló alaplüktetése, ez a **metrum**. Erre épül a szabadabb mozgású **ritmus**. Az alaplüktetés (ütés) értéke legtöbbször a negyed.

Pár ritmusformula: *Szinkópa, kontratimp, nagy nyújtott és éles ritmus, kis nyújtott és éles ritmus.*

A nagy nyújtott és éles, a kis nyújtott és éles ritmusok a magyar népzében gyakori ún. *alkalmazkodó ritmusok*.

Ütemek: Az ütések ütemekké fogjuk össze, ütemvonalakkal választjuk el egymástól és ütemjelző számmal jelezzük. E szám helye a vonalrendszeren az előjegyzés mögött van. Az ütem első hangja mindig hangsúlyos. Az ütemjelző szám számlálója megmutatja, hogy az ütemben hány egység szerepel, nevezője pedig azt, hogy melyik ez az egység (ritmusérték).

A leggyakoribb ütemfajták. *Páros ütemek:* 2/4; 2/2 vagy áthúzott C (alla breve); 2/1; 4/4 vagy C; 4/2; 4/8. *Páratlan ütemek:* 3/4; 3/8; 3/2; 3/1; 6/8; 9/8; 12/8. A leggyakoribb ütemek tehát a 2/4, 4/4, 3/4, 6/8. (Természetesen a 6/8-os ütemben a nyolcadra számolunk egyet.) *Vegyes ütemek:* A 2-es és a 3-as ütemek összekapcsolásából származnak. Rengeteg kombináció létezik.

Ütemezés. Azért, hogy a hangok értékét pontosan kitarthassuk, az időegységeket ütemezéssel szoktuk jelezni. Általános szabály, hogy az első időegységre mindig lefelé, az utolsóra pedig felfelé mozdul a kar.

Váltakozó ütemek. Egyes zeneművekben váltakoznak a különféle ütemek. Ha a váltakozás szabályos, akkor azt a zenemű elején kiírjuk. Pl.: 3/4 2/4 2/4. Ebben az esetben, a műben végig egy 3/4-es ütemet két 2/4-es követ. Ha a váltakozás rendszertelen, az új ütemjelzést mindannyiszor kiírjuk, ahányszor az ütem megváltozik.

Ütemelőző (Csonkaütem). Gyakran előfordul, hogy egy zenemű első üteme nem teljes. Az itt szereplő érték az ütemelőző, az ütem *csonkaütem*. Ezt az értéket rendszerint a szintén hiányos (csonka) utolsó ütem egészíti ki egy teljes ütemre. Pl. 1. 58, 62, 63, 68.

Törzshangok, módosított hangok

A törzshangok között nem egyforma a távolság, van egy kisebb és van egy nagyobb. A kisebb távolságot *félhangnak*, a nagyobb távolságot *egész hangnak* nevezzük. Félhangot találunk az *e-f*, *h-c* hangok között, egész hangot a *c-d*, *d-e*, *f-g*, *g-a*, *a-h* hangok között. Az egész hangok közé felező hangokat iktathatunk. Ezeknek nincs önálló elnevezésük, nevüket a szomszédos törzshangok nevéből alakítjuk ki, ezért származékhangoknak vagy *módosított hangoknak* nevezzük őket. Egy származékhangot kétféleképpen lehet elérni: A módosítójelek (*#*, *b*) segítségével vagy az alatta levő törzshangot emeljük félhanggal, vagy a felette lévőt szállítjuk le félhanggal. Így a származékhangnak két neve is lehet, a hangzó eredmény mégis ugyanaz. Ez az *enharmónia*. Azokat a hangokat, amelyek írásban és elnevezésben különböznek, de magasságban megegyeznek, enharmonikus hangoknak nevezzük. A leggyakoribb öt enharmonikus hang a *cisz-desz*, *disz-esz*, *fisz-gesz*, *gisz-asz*, *aisz-bé*. (A zongora fekete billentyűi.)

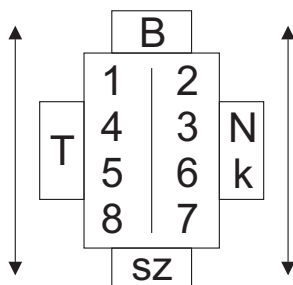
Hangköz. Két hang közötti távolság. Azt, hogy hány hangnyi a távolság, mindig két törzshangot alapul véve számoljuk ki, függetlenül attól, hogy módosítva vannak-e. Tehát *cisz-desz* szekund, de *cisz-cisz* prim. (A lépések számába a kiinduló pont is beleszámít.)

1.	azonos elnevezésű hangok	<i>prim</i>
2.	hangnyi távolság	<i>szekund</i>
3.	„	<i>terc</i>
4.	„	<i>kvárt</i>
5.	„	<i>kvint</i>
6.	„	<i>szekszt</i>
7.	„	<i>szeptim</i>
8.	„	<i>oktáv</i>

A szekundok valójában szomszédos hangok, a primek többnyire hangismétlések.

Oktávon felüli hangközök: *nóna* (9), *decima* (10), *undecima* (11), *duodecima* (12), *tredecima* (13), *kvártdecima* (14), *kvintdecima* (15). Ez utóbbi a két oktávval magasabb hang.

Minőségük szerint a hangközök lehetnek *tiszták* és *kis-vagy-nagyok*. Ezek mindegyike lehet *szűkített* és *bővített*. Tiszta hangközök: 1,4,5,8, kis-vagy-nagy hangközök: 2,3,6,7. A módosítójelek segítségével a hangközök megváltoztathatók: *kis* hangközből szűkítettet, nagyot, majd bővítettet; *nagyból* bővítettet, kicsit, majd szűkítettet; *tisztából* szűkítettet vagy bővítettet nyerhetünk.

A hangközök minőségét a bennük levő félhangok számával mérjük. Így:

kis szekund	1	félhang	tiszta kvint	7	félhang
nagy szekund	2	félhang	kis szeksztt	8	félhang
kis terc	3	félhang	nagy szeksztt	9	félhang
nagy terc	4	félhang	kis szeptim	10	félhang
tiszta kvárt	5	félhang	nagy szeptim	11	félhang
bővített kvárt	6	félhang	tiszta oktáv	12	félhang

Zongorán, vagy az A ábrán kísérletezhetünk. (Bármely billentyű a mellette levőtől félhang távolságra van, a színétől függetlenül.) Pl.:

kis terc (k3)

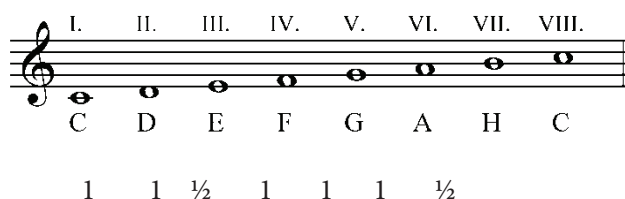
nagy terc (N3)

Hangzás szerint a hangközök lehetnek *konzonánsak* vagy *disszonánsak*. (Konzonáns = jól hangzó, disszonáns = kevésbé jól hangzó). Tökéletes konzonanciák: T 1, 4, 5, 8; tökéletlen konzonanciák: k3, N3, k6, N6. Enyhe disszonanciák: N2, B4, k7; éles disszonanciák: k2, N7.

Hármashangzatok: A zenében leggyakrabban használt hármashangzatok egy alaphanggal egyidejűleg megszólaltatott tercből és kvintból épülnek fel. Négy változatuk van: *dúr* (N3+T5), *moll* (k3+T5), *szűkített* (k3+sz5), *bővített* (N3+B5). Ez a szerkezet két egymásra épülő tercet eredményez. Ezek a tercek dúrban N3+k3, mollban k3+N3, szűkítettben k3+k3, bővítettben N3+N3. A zongorán, vagy az A ábrán próbálgatni lehet: Bármely hangot alapul véve megkereshető a további két hang. A hármashangzat mindig az alsó hangja és a megszólaltatott két terc szerint kapja a nevét. Pl.: Ha f1-re építünk fel nagy, majd kis tercet, a kapott hármashangzat neve:

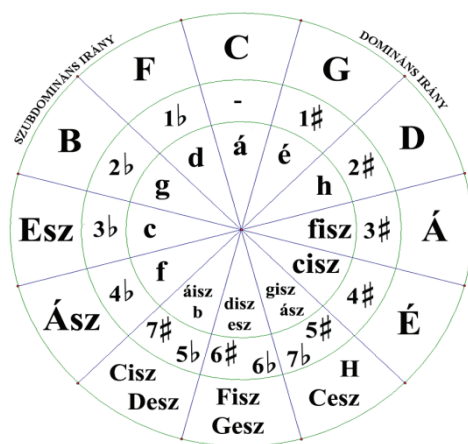
F-dúr (hármashangzat). A hangzat másik neve: *akkord*. Az európai műzene egyik alapvető jellegzetessége az akkordok egymásutánja, összefűzése. Az akkordösszefűzést összhangzattannak nevezzük.

Hangsorok. A legfontosabb hangsor, amelyet még *törzshangsornak* is nevezünk, a **C-dúr** hangsor. (C hangból kiindulva a zongora fehér billentyűi.)

Ha az egész és félhangokat összevonnuk, a dúr hangsor szerkezete: $2\frac{1}{2} 3\frac{1}{2}$. Dúr hangsort bármely hangra építhetünk úgy, hogy a módosítójelek segítségével létrehozzuk ugyanazt a $2\frac{1}{2}3\frac{1}{2}$ sort. E módosítások alkotják majd az *előjegyzést*.

A dúr hangsorok jellegzetességei közül megemlíthetjük az alaptól számított nagy tercet és szeptimet, és az alaptól számított dúr hármashangzatot. Félhangok a III.-IV., VII.- VIII. fokok között vannak. A különböző fokokat római számokkal jelöljük. Az ún. *főfokok* az I. IV. V. A VII. fok a *vezérhang*. Neve onnan ered, hogy rávezet az alaphangra. Azonban csak olyankor beszélhetünk vezérhangról, ha a VII. fok félhang távolságra van a VIII. foktól. Tehát a dúr hangsoroknak van vezérhangjuk.

Minden dúrnak **párhuzamos moll** hangsora van, ami a mindenkori dúr VI. fokáról indul, és hangjai megegyeznek annak hangjaival. Ekkor *természetes moll*-ról beszélünk. A zenetörténeti fejlődés folyamán még két fajta moll alakult ki: az *összhangzatos* (harmonikus) és a *dallamos* (melodikus) moll. Az összhangzatos mollban a természetes moll VII. foka fel van emelve, a dallamos mollban felfele haladásakor a VI. VII. fok felemelve, lefele haladásakor, mint természetes moll. (Amint a két név is mutatja, az összhangzatos moll a harmóniakban, a dallamos moll a különféle dallamokban fordul elő gyakrabban).

A dúrok és párhuzamos molljaik rendszerét az ún. kvintkörön lehet jól megfigyelni. Itt C-ből kiindulva jobbra a keresztek, balra a bé-k növekvő sorrendje szerint vannak rendezve a hangsorok, felfele vagy lefele haladó tiszta kvintenként.

(A domináns és szubdomináns iránynak a hármashangzatok összefűzésénél van nagyobb jelentősége.)

Egy körcikken belül található a dúr, annak előjegyzése (hány kereszt vagy hány bé) és a hozzá tartozó párhuzamos moll. A kereszték és bé-k sorrendje állandó:

Keresztek: *fisz, cisz, gisz, disz, aisz, eisz, hisz*.

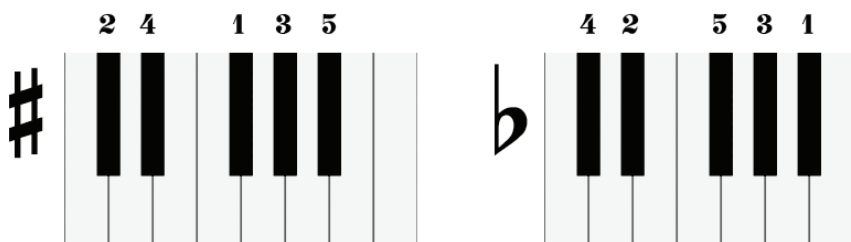
Bé-k: *bé, esz, asz, desz, gesz, cesz, fesz*.

Fontos megjegyezni, hogy az előjegyzésekben a módosított hangok mindig a **font megadott sorrend** szerint szerepelnek. Tehát ha egy zeneműnek három kereszt az előjegyzése, az nem akármelyik három kereszt hang, hanem a *fisz*, a *cisz* és a *gisz*.

A kvintkörön még megfigyelhetjük, hogy 5# illetve 5 b előjegyzéstől kezdve már enharmonikus hangsorokat nyerünk (írásmódjuk más, de hangzásuk ugyanaz).

Azt hogy egy dal melyik dúr, vagy moll hangsorban van, az előjegyzése és az utolsó hangja alapján állapítjuk meg. Pl.: ha 5# az előjegyzése és *gisz*-ben végződik, akkor *gisz-moll*ban, ha szintén 5# az előjegyzése, de *h*-ban végződik, akkor *H-dúr*ban van.

Az alábbi ábra azt mutatja meg, hogy 5 # és 5 b előjegyzésig mely hangokat kell a zongora fekete billentyűin játszani. Ha 1 előjegyzése van, az 1-es számút, ha kettő, az 1-es és 2-es számút és így tovább. 5 előjegyzéskor mind az ötöt. Kereszt előjegyzésnél a bal felőli, bé előjegyzésnél a jobb felőli törzshang cserélődik fekete billentyűre.

Előfordul, hogy a darabban az előjegyzésen kívül más módosított hangok is vannak. Ezeket csak akkor jelöljük, amikor ténylegesen előfordulnak. Ezt *alkalmi módosítás*nak nevezzük. Ebben az esetben a módosítójel csak abban az ütemben érvényes, amelyben megjelenik.

Öt és hat hangú hangsorok:

Penta = öt, *hexa* = hat, *ton* = hang, *chord* = húr (itt egymás melletti hang értelemben).

dúr pentachord: d r m f s
 dúr hexachord: d r m f s l
 moll pentachord: l,t,d r m
 moll hexachord: l,t,d r m f

lá pentaton: l, d r m s
 dó pentaton: d r m s l
 re pentaton: r m s l d'
 mi pentaton: m s l d' r'
 szó pentaton: s l d' r' m'

A magyar népzene egyik fontos rétege a pentatóniára épül. Ezek közül a legtöbb a *lá-végű pentaton* dallam, kevesebb a *szó-* és a *dó-végű*.

Hétfokú, ún. modális (népi, egyházi) hangsorok.

- <i>jón</i>	- d r m f s l t d
- <i>dór</i>	- r m f s l t d r
- <i>fríg</i>	- m f s l t d r m
- <i>líd</i>	- f s l t d r m f
- <i>mixolíd</i>	- s l t d r m f s
- <i>eol</i>	- l t d r m f s l
- <i>lokriszi</i>	- t d r m f s l t

Ezek mind önálló hangsorok, más-más szerkezettel. (Más-más bennük az egész és félhangok sorrendje.) A magyar népdalra az *eol*, *mixolíd*, *dór*, *jón*, *fríg* hangsorok jellemzőek.

Abszolút és relatív szolmizáció. Két, egymástól független szolmizációs módszer. Az abszolút szolmizációban a C-t mindig *dó*-nak, a D-t mindig *re*-nek stb. olvassuk, függetlenül attól, hogy módosított vagy alapformájukban vannak-e. (Így például a c-g, cisz-g, cesz-g, c-gisz, c-gesz, cisz-gisz hangközöket egyaránt *dó-szó*-nak olvassuk, és ez hatféleképpen hangzik). A relatív szolmizáció a kottaolvasást könnyebbé teszi azáltal, hogy a *dó* szolmizációs szótag helyét (és vele együtt a többi szótag helyét) a C hangról elmozdítja: ezután mindent a relatív *dó*-hoz viszonyítunk. (Ilyen esetben a fent említett *dó-szó*-t, csak egyféleképpen kell énekelni).

A magyar népdalok kottáról való olvasása a relatív szolmizáció segítségével történik. Sok dallam kétrendszerű, azaz valamelyik belső dallamsor más hangsorban folytatódik, így a relatív *dó* is más helyre kerül. A kiadványok azonban fel szokták tüntetni, hogy melyik szolmizációs szótagról indít, vagy folytatódik a dal. A többi hangot ehhez viszonyítjuk.

A relatív szolmizációban a felfele módosított hangok neveit -i végződéssel, pl.: *fi*, *szi*, *di*, a lefele módosított hangok neveit -a végződéssel látjuk el, pl.: *ta*, *ma*.

Transzponálás. Valamely zenemű más hangsorba (más hangmagasságba) való áttétele, átírása.

Dallami legato. Olyan előadásmód, amelyben a hangok szoros egymásutánban követik egymást. Énekléskor egy szótagra több hangot szólaltatunk meg, vonós hangszereken egy vonóhúzásra, Blockflötén egy befújásra több hang játszandó.

al - ma

Rövidítések

- ismétlőjel, fordított ismétlőjel (innen ismétlendő) $\therefore \parallel \quad \parallel \therefore$
- prima volta (először), seconda volta (másodszor) $\boxed{1.} \quad \boxed{2.}$
- Da Capo al Fine, vagy D.C. al Fine = előlről a Fine szóig. Itt ér véget a mű.
- D'al Segno – a ♯ jeltől

Zenei ékesítések. Legtöbbször az *előke* fordul elő. Kis áthúzott hanggal jelölik.
Pl.: Luigi Boccherini: Menüett.

Dinamika. Hangerő

p = *piano* = halkan

mf = *mezzoforte* = közép erősen

f = *forte* = hangosan, erősen

crescendo = fokozatosan erősítve

decrescendo, diminuendo = fokozatosan halkítva

Tempó. Gyorsaság

Lassú tempók

(kb. egyformák)

Largo

Lento

Grave

Adagio

Közepes tempók

(kb. egyformák)

Larghetto

Andante

Andantino

Moderato

Allegretto

Gyors tempók

(kb. egyformák)

Allegro

Vivo, Vivace

Presto

Induló: tempo di Marcia, alla Marcia, gyászinduló: Marcia funebre

Jelzők, amelyek kiegészítik a tempójelzéseket: *meno* (kevésbé), *poco* (kicsit), *non troppo* (nem túlságosan), *più* (még), *molto* (nagyon), *senza* (nélkül).

A tempó megváltoztatásának a jelei:

- fokozatos gyorsítás: **accelerando, stringendo**
- fokozatos lassítás: **ritardando, ritenuto, rallentando, allargando**
- **più mosso** = élénkebben, **meno mosso** = kevésbé élénken
- az eredeti tempó visszatérésének a jelei: **Tempo primo, Tempo I.**

A tempó megszakításának a jelei:

- **ad libitum** = tetszés szerint
- **senza tempo** = szabadon, nem meghatározott tempóban

A népdalok előadásakor használatos jelzések:

Parlando = elbeszélve

Rubato = szabadon

Tempo giusto, Giusto = határozott, feszes tempóban

A tempó abszolút pontos meghatározására a metronómot használjuk. A metronóm egy óraszerkezet, amely a percenként elhangzó kattánásai számával jelzi az alapegységek (ütések) számát. E számtól függ, hogy milyen a mű tempója.

Néhány zenei kifejezés román nyelvű megfelelője:

- törzshangok: *do, re, mi, fa, sol, la, si*, módosítójelek: # - *diez*, **b** - *bemol*, $\flat$ - *becar*
- hangsor = *gamă* (tonalitate, scară), dúr = *major*, moll = *minor*.

A NÉPDALOK, GYERMEKDALOK BETŰRENDES MUTATÓJA

	<i>Sorszám</i>		<i>Sorszám</i>
A-a-a, ma vagyon Balázs napja	2.118	Elmegyek, elmegyek,	
A bundának nincs gallérja	2.1	vissza se tekintek	2.56
A citrusfa levelestől, ágastól	2.12	Elmennék én tihozzátok	
A csitári hegyek alatt	2.89	egy este	2.94
Adjon az Úristen	2.120	Elment a madárka	2.22
A faluban végigmenni		Elmentem a piacra	2.5
nem merek	2.90	Elszaladt a kemence	2.6
A gúnárom elveszett	2.2	Elszáradt a bodzafa	2.23
A Győri Györgynek	1.7	Elveszett a pincelakat	2.24
A kapuban a szekér	2.13	Elvesztettem páromat	1.26
Alma a fa alatt	2.91	Erdő, erdő, de magas a teteje	2.101
A malomnak nincsen köve	2.14	Erdő, erdő, erdő, marosszéki	
Anyám, édesanyám	1.39	kerek erdő	2.102
A part alatt	1.21	Erdő is van, makk is van	2.25
A rátóti legények	2.92	Este jő, szürkül bé	2.26
Arról alul	2.94	Este nálunk úgy köszönnek	2.27
A szennai lipisen-laposton	2.93	Este van már, csillag van az égen	2.103
A Vargáék ablaka	2.15	Este van már, nyolc óra	1.37
Az árgyélus kismadár	2.16	Ettem szőlőt, most érik	2.28
Az én rácsos kapum	2.95	Ez a kislány gyöngyöt fűz	2.29
Azhol én elmegyek	2.77	Édes kedves gyöngye rózsám	2.30
Az ürögi faluvégen	2.96	Én elmentem a vásárba	1.28
Á-bé-cé-dé, rajtam kezdé	2.3	Érik a ropogós cseresznye	2.104
Általmennék én a Tiszán	2.97	Érik a szőlő	2.31
Balázs-nap	2.118	Falu végén keskeny gát	2.7
Barna kislány kapuja	2.98	Falu végén van egy ház	2.8
Bársony ibolyácska	1.22	Fehér liliomszál	1.3
Bótára kéretnek engem	2.17	Fonákul van a kendőd	1.16
Cifra palota	1.36	Fürjecském, fürjecském	1.45
Csillag Boris	1.23	Gerencséri utca	2.105
Csillagok, csillagok	2.99	Ha folyóvíz volnék	2.80
Csipkefa bimbója	2.18	Haja, haja, vargalegény	2.20
Debrecenbe kéne menni	2.4	Hajlik a meggyfa	1.10
De szeretnék hajnalcsillag lenni	2.100	Haragusznak a leányok	2.32
Dobi, dobi hátát	1.18	Harcsa van a vízben	1.31
Egy gyenge kis madár	2.78	Hatan vannak a mi ludaink	1.12
Egy nagy orrú bolha	2.19	Hármat tojott a fekete kánya	2.33
Ej, haj, vadliba	1.9	Három szabólegények	2.34
Elesett a lúd a jégen	2.20	Három út előttem	2.35
El kéne indulni	2.21	Házasodik a tücsök	1.44
Elmegyek, elmegyek,		Házunk előtt,	
hosszú útra megyek	2.79	kedves édesanyám	2.106

	<i>Sorszám</i>		<i>Sorszám</i>
Hej, a sályi piacon	1.6	Látod-e babám, látod-e babám	2.112
Hej, búra termett idő	2.81	Láttál-e már valaha	2.74
Hej, Dunáról fúj a szél	2.36	Láttál-e valaha	2.53
Hej, halászkok, halászkok	2.107	Leesett a hó	2.54
Hej, két tyúkom tavalyi	2.37	Mackó, mackó, ugorjál	1.4
Hej, rózsza, rózsza, ékes vagy	1.25	Madárka, madárka	2.113
Hej, rózsza, rózsza, ékes vagy	2.82	Már megjöttünk estére	2.55
Hej, tulipán, tulipán	1.32	Meghalok Csurgóért	2.56
Hervadj, rózsza, hervadj	2.83	Megismerni a kanászt	1.40
Hidló végén	2.38	Megkötöm lovamat	2.84
Hinta, palinta	1.5	Megrakják a tüzet	2.85
Hosszú lábú golya bácsi	1.35	Megyén már a hajnalcsillag	
Hull a szilva a fáról	2.39	lefelé	2.114
Ispirityi Pál	1.19	Mély a Tiszának a széle	2.57
Jaj, de beteg vagyok	2.108	Mért jöttetek, vidékiek	1.34
János úr készül	1.33	Mi van ma? Mi van ma?	2.119
Járad lábam, járd ki most	2.40	Mit mos, mit mos	1.27
Járok egyedül	1.42	Nád a házam teteje	1.43
Karácsony	2.121,	Ne féljetek pásztorok	2.121
	2.122	Nem szánt, vet az égi madár	2.86
Kerek a káposzta	2.41	Nincsen kedvem, mer'	
Keresd meg a tút	1.29	a fecske elvitte	2.58
Kertbe virágot szedtem	2.42	Nyisd ki, rózsám az ajtódat	2.59
Kék a szivárvány, koszorúzza		Októbernek, októbernek elsején	2.60
az eget	2.109	Ostoring, ostoring	1.24
Kéreti a nénémet	2.43	Összegyűltek, összegyűltek	
Két szál pünkösdrózsza	2.44	az izsapi lányok	2.61
Ki az urát nem szereti	2.45	Összejöttek, összejöttek	
Kicsi nékem ez a ház	2.46	a szarvasi lányok	2.62
Kicsiny a hordócska	2.47	Pünkösöd	2.119
Kicsi vagyok én	1.30	Rámás csizma, gombos ing	2.63
Kiment a ház az ablakon	2.9	Regölés	2.120
Kimentem a selyemrétre		Repülj, madár, repülj	2.87
kaszálni	2.110	Repülj, páva, repülj	2.88
Kimosom a zsebkendőmet	2.111	Sándor napján megszakad a tél	1.8
Kinyílt a rózsza	1.38	Sárga kukoricaszár	2.64
Kis kacsa fürdik	1.41	Sárgul már a fügefa levele	2.115
Kis kece lányom	2.48	Sári lovam, a fakó	2.65
Kiskertemben uborka	2.49	Sík, sík, sík	1.14
Kiugrott a gombóc a fazékból	1.15	Süss fel, Nap	1.2
Kocsi, szekér, kocsi, szán	2.50	Száraz tónak nedves partján	2.10
Komámasszony, meg		Szegénylegény vagyok én	2.66
ne mondja az uramnak	2.51	Széles az én kedvem ma	2.13
Komáromi kisleány	2.52	Szélről legeljetelek	2.67
Koszorú, koszorú	1.11	Tizenhárom fodor van	
Körtéfa, körtéfa	1.20	a szoknyámon	2.116
Krisztus Urunknak			<i>Sorszám</i>
áldott születése	2.122	Túl a vízen egy kosár	2.68

Tüzet viszek, lángot viszek	1.13	Virágéknál ég a világ	2.11
Uccu, vászontarisznya	2.69	Virágos kenderem	2.75
Ugyan, édes komámasszony	2.70	Volt nekem egy kecském	
Vadvirágos erdőszélen	2.117	tudod-e	2.76
Varga Zsuzsa bő szoknyája	2.71	Zöld paradicsom	1.17
Vasárnap bort inni	2.72	Zörög a kocsi	2.31
Vettem majoránát	2.73	Zsipp, zsupp, kenderzsupp	1.1
	<i>Sorszám</i>		
Virág Erzszi az ágyát	2.74		

TARTALOM

Kottairás. Zeneelmélet _____	7
Hangok	
Oktávszakaszok	
Vonalrendszer	
Kulcsok	
Módosítójelek	
Ritmusértékek	
Értéknyújtó pont	
Értéknyújtó legato	
Korona	
Pár ritmusformula	
Alkalmazkodó ritmus	
Ütemek	
Ütemelőző	
Ütemezés	
Törzshangok, módosított hangok_____	9
Enharmónia	
Hangközök_____	9
Hármashangzatok_____	10
Hangsorok_____	11
Törzshangsor - C-dúr	
Dúr	
Moll	
Kvintkör	
Öt és hat hangú hangsorok	
Pentachord	
Hexachord	
Pentatonok	
Hétfokú (modális) hangsorok	
Relatív szolmizáció	
Transzpozíció	
Dallami legato_____	13
Rövidítések_____	14
Ékesítések_____	14
Dinamika_____	14
Tempó_____	14
Metronóm	
Néhány zenei kifejezés román nyelvű megfelelője_____	15
Szolmizációs gyakorlatok (gyermekdalok, más)_____	16
A szolmizációs gyakorlatok szövegei_____	25

Zenei együttesek _____	30
Kórusok, szólamok	
Hangszerek	
Zenekarok	
Zenetörténeti korok _____	32
Zenei formák _____	34
Zeneszerzők _____	35
Műjegyzék	
Műfajok _____	39
Zeneművek témái _____	46
Népdalok _____	60
1-11, V.o. számára,	
12-76, régi stílusú Giusto dalok	
77-88, régi stílusú Parlando dalok	
89-117, új stílusú dalok	
118-122, a jeles napok dalaiból	
Blockflöte _____	112
Rövid bevezető a Blfl. játékba	
Gitár _____	123
A leghasználatosabb gitárfogások	
Szolmizációs gyakorlatok fejezetei_____	125
Néhány kottaolvasási probléma mutatója_____	125
Zeneműtémák szerzőinek mutatója_____	126
Bibliográfia_____	127
Betűrendes mutató (népdalok, gyermekdalok)_____	129